

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Η ΣΤΗΛΗ ΜΟΥ

Φ. Γάλ. Σου άπαντώ. "Έπεςες μέσα εις κυκλώνων" παραδέρνεις. Μην κυττάζης τόν Παλαμά τι κάνει' κι' αυτός χάνεται καμμιά φορά. "Έχεις ένα δυο στίχους πετυχημένους αλλά τι τό κάνεις τό «Στή λάσπη βούρκο νά στρωθούν κι' άφ' τή τή βρωμιά σκεπάσει». Πάρε άδερφέ άπλούστερα πράματα στην άρχή.

Δ. Στάην. Πολύ καλή ή μετάφρασις και θα μπή με τή σειρά.

Κ. Διον. Είτε με λίρα τόν θέλεις, είτε με σάιτα τόν έρωτα, άς τον νά πάη νά κουρεύεται! Στή θεωρία σου πελαγώσαμε. Δέν τόν τιμάς τόν μικρό θεό με τό ψυχρότη. 'Ερώτοι, στράτα και μάτα! Σταμάτα! λοιπόν!

Γ. Π. Πουλ. Πρέπει νά κοπή αυτή ή μανία τού πεζογράφου. Τά είπαμε και άλλους. Πρώτα δέ συμ-βιβάζεται με τόν Ρωμέικο χαρακτήρα. "Υστερα πού τε-λειώτης γλώσσης, όμοιομορφία, λαμπρότητα, "Έπρεπε νά περάσουν τρεις αιώνας κοσινίσματος τής Γαλλικής γλώσσης, νά βρεθί ήνα Μπωντλαίρ και νά τολμήση τό είδος. Άφ'ήστέ τό κατά μέρος όλοι, και μη γράφετε τέτοια!

Α. Καράντων. Τό κλωνί μυρτιζής θα ξαναβγάλη φυλ-λαράκια. Πρόσεξε τό ρυθμό, δέν μπορεί ν' αλλάζή σε κάθε στίχο. "Έπειτα όλοι κλαίτε άδερφέ. Χαρά δέν έχει τούτος ό κόσμος καθόλου; Βέβαια ή λυρική ποιή-σις φέρνει πάντα μία διάθεσιν μελαγχολίας έλαφρής και έχει νά κάρη με τόν ευγενή συγκρατημένο πόνο, δέν είναι όμως κλαυθμός και όδυρμός. Τι διάβολο; Λίρα πιάνεις. Κιθάρα κρατείς, τραγουδι πρέπει νά πής, όχι κλάμα. Τούτο γιά όλους. "Η δδύν, λίγος πόνος, μελαγχολία δέν βλάπτουν, αλλά δέν πρέπει κανείς νά τό φωνάζη. Βγαίνουν μόνα των και διακριτικά μόλις ξεμυτίζουν από τό τραγουδι, ώστε γίνονται ευχαρίστως δεκτά βγαίνουν άπ' αυτήν τήν φύσιν τών πραγμά-των και όχι από ξεφωνητά.

Α. Χατζόπ. Πρώτον πραγματικά με άπνησχολής (sic) και δεύτερον γιά

νά πάρως ένα φιλή έγινες άρπακτικόν όρνενον
Σε είπα θα στό πάρο με τό ζόρι
και μουπες "Απατάσαι"
Μά με μία γοργότητα δετού
σου τόκλεψα; Θυμάσαι;

Πώς νά μη θυμάται, άφού τήν έράμψισες άγρίως!

Σ. Κακοδίνην. Τό μελτεμάκι καλό. Γύμνασε τό τραγουδι σου άκόμα όσο κι' άν είναι ένα τίποτα. Τό τραγουδι άπαιτεί πάντα κάποια αλληλουχία ιδεών. Νά μη μένουν ξεκρέμαστα έντελώς τά λόγια γιατί τότε τεινόμεν εις τό: "Απ' τήν Πόλη έρχομαι και στην κορφή κανέλλα!" Με τή μανία, πώς δηθεν τό τραγουδι τώρα τελευταϊσθέν είναι παρά μέλος και μουσική, έχουν πάθει άρλουμποειδίτιδα και πολλοί από τους γερούς ποιητάς Φυλαχτήτε οι νέοι!

Χ. Γεράν. Τό τραγουδάκι άρκετά δροσερά. Θέλει χιτώνισμα λίγο, είναι σά μία νόστιμη κοπέλα πρώινη άτημέλητη!

Κον Ντενίς. "Η άδυναμία πού λέτε, είναι ή πολυ-λογία πού πάλι έσαι δύνως τή λέτε. "Η σαφήνεια σε κάθε τι είναι πολύτιμο πράγμα. "Η δυσκολία στην τέχνη αυτό είναι. Νομίζουμε πως τά εύκόλως έννοού-μενα παραλείπονται, αλλά γιά κείνον πού διαβάζει είναι μαρτύριον. Περιγραφή άκαθορίστου αισθήματος σε τίποτες οσλίδες, έσαις μόνος τό νιώθεις! Πρόκει-ται όμως και ό άναγνώστης νά συμμεθέξη. Και έδώ είναι ή Τεχνη!

Καραν. "Η Άκρόπολις έλαβε τήν προσευχή της, από τό Ρενάν μία φορά γιά πάντα. Μπορείς νά γρά-ψης γιατί έχεις ταλέντο. Νά άποφεύγης τά "πνεύματα", "σύνπαντου". Νά στίχοι:

Και τά χοράκια άκόμα πού φυτρώνουν
άνάμεσα στ' άνάκτα λιθάκια

Νε. Με. Φίλε κύριε κανείς δέν είπε πως τό περιοδικό τής Μ.Ε.Ε. είναι γιά νά γράφουν και όχι γιά νά μορφώνονται οι μαθηταί! Άφού—άν πιστέψω μερικους δασκάλους—μορφώνονται και αυτοί..

Πρός όλους. Όλίγο σεβασμό στά μάτια μας, τολμάχιστο ζητάμε. Καθαρογράφες και υπογράφετε όχι κατά τόν Ρωμέικον τρόπον. Factum. "Έχεις στιχογραφικήν ευχέρειαν, αλλά τούτο δέν σημαίνει ότι έγινες ποιητής δημοσιεύσιμος. Δουλειά άκόμα!

Ηοη. Και γιά λόγου σου τά ίδια. Χατζ. "Έβέννινες μπουτιές απιρουνάτες. "Έβέννινος μαντίας. Αιώνια σου ή μνήμη". "Έβέννινος πού σ' έπηρεάσε κάψ τον, πέταξέ τον άγαντιέ μου. "Έβέννινος σκότος είχε στό μυαλό του και έβέννινη μαγκούρα ήθελε! Τό είδος αυτό άπαίσιον Γράφουν έτσι, όσοι δέν έχουν νά γράφουν τίποτε!

Εμ. Μανέθ. και Μιχ. Ράπ. Τό μαρ-τύριον τής τερπής εξετάσεως, έπερ λέγεται "σόννετο", άρπάζον τους έπιμένους ποιή-σεις, τους ταλαιπωρεί άγρίως και δέν

ΜΙΚΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΜΟΥ ΤΑΞΙΔΙ

"Εμπρός! "Όλα είναι έτοιμα" άς σαλπάρουμε. Δέ ήταν βέβαια τριανμία και ούτε ένα συννεφάκι δέν έκοβε τήν καταγάλανη πέρα και πέρα ζωγρα-φία πού ξετυλίγονταν και άγκάλιαζε βγαίνοντας και περισσεύοντας από κάθε κορνίζα όλον τόν κό-σμο, ό,τι γνώριζα και δέν γνώριζα. "Έτσι θά ναι ό κόσμος! Γιατί νά είναι άλλιότικος γιά μία ψυχή έξη χρόνων πού ξεπετιέται μ' όλάνοικτες τις φτε-ροίγες και ζυγιάζεται ψηλά σάν τόν κορυδαλό, έτοιμη νά πη και τό τραγουδι της με χίλιες τρέλ-λινες χαρούμενη, γελαστή, και ξένοιαστη.

Τι ήμουν; μία βαρκούλα χωρίς σαβούρα' χω-ρίς πανί και χωρίς τιμόνι και όμως ένιωθα κάτι πού μ' άρπαζε άπ' τό χέρι και μουλεγε "Πρέπει πρέπει νά βγής στ' άνοιχτά και ό,τι γίνη άς γίνη!" Κρυφά κυττάζοντας τρομασμένα δεξιά κι' άρι-στερά στό μικρό δρομάκι πού μου φαινόταν άπέ-ραντος κι' άτελείωτος κάμπος' σκύβοντας νά ιδώ πού θα βάλλω τό πρώτο μικρό περπάτημά μου έξω άπ' τήν αύλόπορτα' πατώντας δοκιμαστικά γιά νά ιδώ μήν τάχα ή γής κάτω άπ' τό πόδι μου θα βού-λιαζε και θάτρεμε σάν άλλιότικη τάχα από τή γή πού πατούσα ως τά τώρσ μέσα στην αύλη τή με-γάλη τού σπιτιού.

Από κεί και πέρα χάος κι' άβυσσος πού τά κα-τάβινε όλα και τά χώνευε, με τράβηξε μ' άρπαξε και με κατάπιε! "Όποιος θέλει, άς γελάσει με τό παιδιαστικό γράμμό μου" έγώ ένιωσα έκείνη τήν ήμέρα αυτό τό αίσθημα πού γράφω. Μέσα άπ' τήν αύλόπορτα ήμουν κάτι άλλο διαφορετικό από "κείνο πούγινα με μιάς, μόλις μονάχος βρέθηκα στό στενό σοκάκι. Σάν κάτι νά μουλιγε-έβγηνες από κεί;

Πας: Κάθηκες. Δέν είσαι πιά έσύ. Τού κάκου

τούς άφίνει τήν ελκρινέειαν νά εκδηλώσουν ελεύθερα έκείνο πού αισθάνονται. Άρχίστε άμφοτεροι από άπλούστερα. Τι έστ' σονέτο; Τελειότης στοίχου, ρυ-θμού, αριθμόν συλλαβών, όμοικαταλήξια μέχρης υπερ-βολής (βρα και Μαβίλην και Γρυπάρη) τονισμός άπα-ράβατος εις συλλαβές ώρισμένες και τρέχα γύρευε. "Όλα αυτά δι' ένα άρχάριον δέν είναι ό κατάλληλος στίβος πρὸς γύμνασιν. Άπλά-άπλά τραγουδάκια στην άρχή. Πρέπει νά στρώση πρώτα τό αυτί στον ήχο και στη μουσική κ' έπειτα έχει ό θεός!

Εύαγγ. Φρόν. Τών φρονίμων' όλίγα. «Στηκώνομαι εύθύς με βρά και πάω όπου άλλού έχω χρεία, και παραιτώ και τά βιβλία χωρίς μεγάλη στενοχωρία». "Αφεριμ! έσύ πέρασες και τήν Φαραωνικήν ποιή-σιν. Μην άπελπίζεσαι όμως, διότι θα γράψης μία μέρα.

Τι σημαίνει Γιώργο αισθησιακόν γράμμα; Τό νέον τούτο φρούτο είναι άγουρον διά τήν λογοτεχνία μας. "Όμοίως και δι' σέ. Τό δέσιμο σε διήγημα ή σε ζωηρή εικόνα τολμάχιστον, ένδς έπεισοδίου, θέλει τήν τέχνην του και αυτό φιλάτε. "Ιω. Μητρε, "Έπειτα μάθετε τή συντομία. Τέτοιον είδους πράγματα, μία μιάμισυ τό πολύ στήλη κι' όχι περισσότερο, διότι σταυρώνουν τόν κόσμο, έμεις δέ τι νά ειπωμεν άφροντες τόν «Σταυ-ρόν» σου! "Η γλώσσα σου όμως πολύ καλή και ζωηρά, καθαρή δημοτική. Δούλεψε τό διήγημα με τέ-χνην. Δέν μπορούμε νά πούμε λεπτομέρειες. Διάβασε Καραβίτσα άφ' ου σ' άρέσουν τά θαλασσινά! Κέπου, κέποτε, και κάτι διαβάσαμε όμοιο με τό «μια αυτο-κτονία» φιλάτε W. "Αν λοιπόν τό πάρομμε γιά με-τάφρασι θα τό δημοσιεύσωμε. "Οχι όμως και γιά δικό σου.

Ο ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΤΟ ΔΙΠΛΟΥΝ ΤΕΥΧΟΣ

Πόγω άεροδύλου τεχνικού κωλύματος, ή δια τήν αεροσεχή Κυριακήν όρισθεΐσα έναρξίς εκδόσεως τού διαγού τεύχους άνε-βλήθη δια τήν 27ην Φεβρουαρίου. Ούτω, αρώτον διαγούν τεύχος δά είναι τό ύα' άριθ. 53+54, ό δε Β' τόμος δά έχει συμψηρωδῆ τήν τελευταΐαν Κυριακήν τού Μαΐου, και δά παραδοδῆ χρυσόδετος σερι τας άρχας 'Ιουνίου.

θα παιδευτής και θα πασχίσης νά ξαναμπής μέσα στό ίδιο παιδάκι πού γύριζε στά δρομάκια τού περ-βολιού, και ταξίδευε με χάρτινα παραβάκια στό στρογγυλό συντριβάνι.

—Κύτταξε τό σοκάκι πώς τραβά ίσα, πέρα ως εκεί πού κόβεται άπ' τό μαζι, σπύτι, με τά καμα-ρωτά παραθύρια και τή μεγάλη στρογγυλή άμα-ξόπορτα; Άπό κεί και πέρα άλλο μυστήριο. Τράβα! Είδες πώς ή γή δέν βουλιάζει κ' είναι στέρια; Θα σε βαστήξη και θα πηγαίνης και θα πηγαίνης και τελειωμό δέ θάχης!

Καθώς τράβηξα πέρα βρέθηκα εκεί πού τελείω-ναν τά σπύτια κι' άπλώθηκε με μιάς μπροστά μου όλος ό άνοιχτός όρίζοντας τού κάμπου και τό μάτι μου θαμπωμένο, ζαλισμένο, με κατεβασμένα τά βλέφαρα προσπαθούσε νά πιάση μέσα του άτόφια κι' άκέρια τήν πολύχρωμη ζωγραφιά. "Ήξερες από χαλκομανίες και χρωματιστές ζωγραφίες. Μά τι ξεθώρες και ξεβαμμένες μου φαινότουσαν τώρα μπροστά στό θαύμα τούτο. Με είχε πάρη από τό χέρι κι' άλλη μία φορά και με σήκωσαν ψηλά, άγα-πημένα χέρια γιά νά ιδώ. Δέν είχα καταλάβει τί-ποτα! Τώρα μόνος, όλόμονος ένιωθα και μεθούσα. Πώς βρέθηκα εκεί; Θα ήμουν άστείος γιατί μερι-κοί πού με είδαν γέλασαν και είπαν...

Θά χάθηκε αυτό τό παιδάκι!

Πού νά ξέρουν οι άνθρωποι ότι δέν είχα χαθῆ, αλλά ήταν ή μόνη στιγμή, ή πρώτη στιγμή πού είχα βρεθῆ! Πού είχα βοή ένα δρόμο χωρίς νά ξέρω, ούτε νά ρωτώ πού φτάνει και πού τελειώ-ναι! και πού φέρνει και τί βρίσκει κανείς πη-γαίνοντας!

—Πάρτε το αυτό τό παιδάκι. Ξαναφώναζαν πάλι. Μά έγώ, σάν κάτι νά μουλεγε ότι οι άνθρωποι είναι καλοί, πήγα κοντά σ' ένα σκύλο πού περνούσε σιμά μου κι' αυτός με δέχτηκε πρόχαλα' και τότε άν-τάμα, συντροφικά τό βάλαμε κ' οι δυο στό πόδια μέσα στά καταπράσινα χωράφια. "Η γή πού τήν πα-τούσαμε και τήν άσκαλεύαμε με τά πόδια, καθώς ήταν νοτισμένη εύώδιαζε τήν ώραία και βαθεία μυρουδιά της. Τήν είχα συνηθίσει πιά πώς με δέ-χεται και δέν άνείγει νά με καταπιή. Αργότερα μά-θαίνει κανείς ότι μία φορά μονάχα άνοίγει και ξα-νακλείνει στοργικά γιά πάντα! Τότε είχε τό χαμο-γέλιο της κ' άπάνω της δεχόταν καλόβολη τ' άρ-νάκια τά γαλάρια, πού σκυροτούσαν και κουτουλιώ-ναν παίζοντας' τό χόρτο τό πράσινο και θραφερό, τις πέτρες και τ' άγκάθια και τις άνεμόνες μαζί και τέλος τό γάϊδαρο πού βοσκοϋσε και γύρισε και με κούταζε με τά πιά γλυκά μάτια πού γνώρισα ποτέ στη ζωή μου. Τότε γελοϋσε κι' ό ουρανός και κα-τάχρυσος ό ήλιος λαμπρόπαιζε σε μία λούμπα νερό, πού έσφυγα κ' είδα τό μικρό μου πρόσωπο στε-φανωμένο με τις άχτίδες του κ' ύστερα σιγά-σιγά νά φεύγουν και νά τ' άφίνουν νά χλωμαίνη, νά χλωμαίνη τόσο πολύ, πού φοβήθηκα νά τό βλέπω και τόβαλα στό πόδια!

Αυτό άνθρωποι στεκόντουσαν μακριά ό ένας άπ' τόν άλλον, στρέφοντας ό καθένας έναν τροχό ξύλινο και άναμεταξύ τών δυο τροχών έφευγε γυαλιστερή, λαμποκοπώντας στον ήλιο κατάχρυ-ση μία κλωστή μετάξινη. Πήγαινε, πήγαινε κ' ένφ φαινόταν ότι θα χαθῆ μακριά και θα γίνη άφαντη, ξαναγύριζε πάλι από τήν κάτω μεριά κ' έρχόταν πάλι στην άρχή. Κι' αυτό τό γύρισμα γινόταν άτελείωτα, τό ίδιο. "Ότι είδα στη φύση ήταν ώραίο και μαγικό κι' άδέχαστο. Μά ότι μου-δείξαν οι δυο μπροστινητέρες με τό γαγγαναριό τους τό υπάιθριο, τώρα συλλογέμαι πώς ήταν μία εικόνα της ζωής κ' ένα σύμβολο τού κόσμου.

—Πιάστε τό! Φώναζαν από πίσω τρέχοντας οι κακοί άνθρωποι!

Και μ' έπιασαν και με ξαναπήγαν στό σπύτι μου και μ' έκλεισαν πάλι μέσα στους τέσσαρους τοίχους της αύλης. Μά τού κάκου! "Έγώ βρισκόμουν πιά έξω! Και ούτε ήταν δυνατόν νά ξαναγυρίσω πιά. Τό μόνο ξαναγύρισμα πού γίνεται αιώνα, τό ίδιο κι' άπαράλλαχτο, είναι τής μετεβίσεως κλωστής!

ΛΑΥΡΑΣ

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ

Οι εν τώμ. Β' σελ. 193, στήλ. 3η, στίχοι 10-15 δέον νά άναγνώσθων ως έξης: "δέν ένο-ουν άναγνώσκοντες τό Εύαγγέλιον εις τό πρώτον άν κείμενον, ως και τήν Πάλαιαν Διαθήκην εις τήν "Ερώσαν τής εν τώ πρώτο-τύπου μεταφράσεως τών "Ο, έσκέφθη ν' άνα-θέσθω εν πρώτοις εις κείτονον κ. ι.

"Εξ άπορίης, δέ τών εν σελ. 189, στήλ. 3η, στίχ. 2, 4 (από τού τελους) γαράσσοντες περι τού μετέπειτα άναγνώστου. Α. Σαλκίνας, δέον νά σημειωθῆ ότι ούτοις πατήρητο ές φροντικόν ελλη-νισμόν άκούσ της "Παλειοτικής Μοσχοπόλεως, ένομασθη δέ υπολογισμός τού Μηχανικού, κώδη Κ. Αζώτου, "Διοικητού" τών "Αθηνών, και "Αγγλικής Στεφάνου, εξαδέλφης τού αλλοτε-ύπουργου Διονυσίου Στεφάνου και αδελφής της κυρίας Στ. Βαλαωρίτου, πωροδότης τής Βουλής, ύπουργού και πρεσβευτού έτι στίχων ενών.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ
Ο ΚΟΣ
ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑ

100

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΟΥ ΣΚΟΤΩΣΕ

Λοιπόν θά φωνάξω! Ένα... δύο... Δεν μπορώ να διακρίνω δυστυχώς την έκφραση της μάρτυρος πύλης, γιατί είναι πεσμένη, συντρίβιμο, καθισμένη, χάρμο στο πάτωμα... Ο δῆμος όμως στέκεται μιά στιγμή, ξανακλείνει την πόρτα, προχωρεί και σκύβοντας κοντά της, της προτείνει το χάρτι με τὸνα χέρι και τὴν πένα με τὸ άλλο. Εἶνε τότε μεγάλη σιωπή γύρω μας, ὥστε ἀκούω τὸν ἴχο τῆς πέννας πού γράφει: Τελείωσε... — Έδω, Στανί... έλατε! ὑπογράφτε και σεις έδω ὡς μάρτυρες...

Υπογράφουν ἀμέσως και οἱ δύο τους.—Τελείωσε—ὁ Κύριος Ἀρχιεπίσκοπος Φάλλαντ διπλώνει τὸ χάρτι προσεκτικά και τὸ τοποθετεῖ καλά στο δερμάτινο μεγάλο πορτοφόλι του.

— Αὐριο θά πάω στὸν ἅγιο Στέφανο... στὸ πρωτοδικεῖο. Τὸ τραῖνο φεύγει στὰς τρεῖς... ὠραία! Στανί, ένα τοιγάρο παρακαλῶ!

Και καπνίζουν και οἱ δύο τους... σὺν δύο καλοὶ φίλοι...

Έν τῷ μεταξύ, μιά σκιά, σκιάσνεται και προχωρεῖ ἀργά πρὸς τὸ παράθυρο. Στέκεται. Κιτάζει ἐξω, τὴ θάλασσα... τὴ νύχτα... τὸν οὐρανὸ! Τελείωσαν πιά ὅλα!.. τελείωσαν... ὑπέγραψε! Δὲν θάχῃ πιά τὸ παιδί της... Δὲν θέλει πιά τίποτε... Δὲν ζητεῖ πιά τίποτε... παρὰ ὀλίγη ὁροσιά τῆς νύχτας και τῆς θάλασσας.—Κιτάζει ἀκόμα... Σὲ λίγο ὅταν τὰ μάτια τῆς θ' ἀρχίσουν νὰ συνεθίζουν στο σκοτάδι... θά ἴδῃ και τὸ καίκι μου. Πρέπει νὰ φύγω.

Κάνω νεύμα τοῦ Ὁσίου... ὁ ὁποῖος κόντεψε νὰ κοιμηθῇ μετὰ τὴ κουπιά στο Χέρ...

Τὴ στιγμή αὕτη, ἔνας τελευταῖος ψῆφος φτάνει στ' αὐτιά μου... ὅμοιος μ' ἐκεῖνον, τὴν ἡμέραν ἐκείνη, κάτω ἀπὸ τὰ κυπαρίσσια... Εἶνε ὁ ψῆφος τὸν λυγμὸν τῆς... τὸν λυγμὸν πού δὲν μπορεῖ πιά νὰ συγκρατησῇ... Δυστυχισμένη γυναίκα! Καταβεβλημένη, νικημένη, ἀνυπερβλημένη! χωρὶς κανένα φίλο, μόνη, χωρὶς καμμιὰ ἐλπίδα ἐκτιμήσεως... μόνη, κατὰμονη! Δὲν ἔχει πιά δυνάμεις, ἡ υπερπήφανεα τοῦ χαρακτήρος τῆς τσακίστηκε πιά... Δὲν τὴν ἐνδιαφέρει πιά, ἂν ἡ ἄλλη, ἡ ἀντιζήλος, ἡ κλέφτρα, τὴν βλέπει και χαίρεται γι' αὐτὰ τὰ ποτάμια τῶν θαρύνων πού γύνει... ἐκείνη, κλαίει, κλαίει, τὸ ἴδιο δῆπως ἐκλαίγει τὴν ἡμέρα ἐκείνη, στὴν ἀγκαλιά μου, κάτω ἀπὸ τ' ἀφύνα και ἕηλα κυπαρίσσια. Δὲν τὴν ἐνδιαφέρει πιά γιὰ τίποτα, δὲν δίδει προσοχή, σὲ τίποτα. Τῆς πῆσαν τὸ παιδί της... Δὲν θάχῃ πιά τὸ παιδί της...

XXXI

Σήμερα, 29 Νοεμβρίου, ἔβγῃκα πολὺ νωρίς. Ήθελα νὰ κάνω ἕνα μεγάλο μακρινὸ περίπατο. Τὸ σκέφτηκα ἀπὸψε τὴν νύχτα, τὴν ὥρα πού ἐρχόμουν μετὰ τὸ καίκι μου... ἀπ' ἐκεῖ κάτω...

Λιτωποὺς μεσημέρι, δταν ἄφησα τὴν ὁδὸ Προύσσης. Προγευμάτισα σ' ἕνα γαλακτοπωλεῖο τοῦ Καράκευ. Ἐπειτα ἐπῆρα τὸν ὁρόμο τοῦ Κεράτιου κόλου, τὸν πέρασα καὶ νῆμαι στὸ Σταμπούλ. Ἀπὸ τὴν ἀκρὴ τῆς γέφυρας, ἐτράβηξα, ὅπως ἄλλοτε—τὴν ἡμέρα ἐκείνη—τὸν πρῶτο δρόμο δεξιά.

Βαδίζω ἐπάνω σ' ἕνα πλακόστρωτο δρόμο, πού

στολίζεται ἔδω κ' ἐκεῖ ἀπὸ ἕνα καταπράσινο χορταράκι ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ ξύλινα σπείκια, κάτω ἀπὸ ἕνα ζεστὸ ἥλιο. Παντοῦ γύρω ἀπεριγραπτη σιωπή... Ἡ ἀπέραντη αὕτη πόλις ἔχει σήμερα ὕψος ἑνὸς νεκροῦ μικροῦ χωριοῦ...

Κυπαρίσσια, σικιές, ἀκακίες.—Σπίτια μπέδων και πασαδόων.—Τάφοι και μνήματα, ἔδω κ' ἐκεῖ... Κάπου—κάπου συναντῶ και κανένα σοβαρὸ διαβάτη, πού περνάει ὅπλα μου χωρὶς νὰ μοῦ εἰπῇ οὔτε ἕνα βλέμμα...

Δὲν πηγαίνω ἐστὶ στὴν τύχη. Ἔχω πρόγραμμα—θέλω νὰ ξανακάνω ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὅλο ἐκεῖνο τὸν πρῶτο περίπατό μου, πού ἔκανα τότε, τὴν ἡμέρα ἐκείνη, στὴ Σταμπούλ, και ἡ ἀνάμνησις τοῦ ὁποῖου διατηρεῖται ἀκόμα ζωηρότατα στὰ βῆθη τῆς μνήμης μου... Πόσα πράγματα γεννήθηκαν ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ περιπάτου!... πόσα πράγματα!... μὰ πού ἀλλομόνο... πέθαναν... πέθαναν ὅλα.

Και πρῶτα—πρῶτα, περνῶ ἀπὸ τὸ τζαμί τοῦ Σουλταίν. Πρῶτος σταθμός. Ὅλίγα λεπτά τῆς ὥρας.

Νὰ ἡ στοά μετὸν πέτρινο παλιὸ τῆς τοῖχου... νὰ και

τὸ τζαμί πού ὕψώνει τοὺς πελώριους θόλους τοῦ σὸν οὐρανῷ...

Νὰ και οἱ τέσσερες μιναρέδες του... Ὡς και οἱ ἱερεῖς φανοὶ σὺν τέσσερες λόγχες νικηφόρου πολέμου. Μαζέχουν και οἱ τέσσερες μετὰ τῆς τέσσερες ἐκείνης ἀρετῆς τοῦ Ἰσλάμ. Τὴν πῆστη, τὸ θάρρος, τὴν ἐπιείκεια γὰ τοὺς ἀδυνάτους και τὸ μένος γιὰ τοὺς κακοὺς...

Θέλω νὰ μπεῶ, θέλω νὰ θυμώσω τῆς κολόνες του... τὸ ἐσωτερικὸ του!

Μὰ ὄχι, ὄχι! Δὲν θά κυττάζω καθόλου τὸ μουσελῆτο τῆς Ροζελάνης πού πούλησε τὰ παιδιὰ της στὸν Σουλτάνο Χασεκί...

Ἀλήθεια, δὲν εἶνε ἀκριβὺς περίπατος αὐτὸς ἴδιος πού κάνω σήμερα. Εἶνε ἕνα ἀληθινὸ, ἕνα καθαρὸ προσκύνημα... Ἔχω βλέπτετε σχηματίζει τὴν ἰδέα, πῶς δὲν πρόκειται πιά νὰ μείνω πολὺν καιρὸ στὴν Κωνίη! ἡ ὁποία ἄρχισε νὰ μοῦ γίνετα πολὺ ἀγαπητή...

Περνάω ἀπ' ὅλα τὰ λαβυρινθίδια σοκάκια πού φέρνουν ἀπὸ τὸ Σουλταῖν τζαμί στὸ Σουλτάν Σάλλ...

Περίεργο! Στὸ ἴδιο σταυροδρόμι, ἡ ἰδια ἐκείνη στω-

χὴ τουρκάλα, πού συναντήσαμε τὴν ἡμέρα ἐκείνη, ἡ ἰδια βέβαια, μετὰ ἴδιο ἐκεῖνο παιδί στα γόνατά της... Στὴν ἀρχὴ δισταῖ, κάπως, ἔχω ὅμως τότε ἐπιθυμία νὰ τῆς δώσω σήμερα λίγα χρήματα... Μὰ τὸ ξέρω πως θά μοῦ τ' ἀρνιθῇ. Ὅχι! πῶς ἔξεραι! Ἀ ξέρω, θυμῶμαι! Πρέπει νὰ τὰ δώσω στὰ χεῖρα τὸ παιδιοῦ της... Ἐπειτα τώρα μιλῶ και τουρκικά... δὲν εἶμαι ἐντελὴς ἄπιστος. Πλησιάζω, τὴν ἀποκαλοῦ με πολὺ σεβασμὸ «μητέρα» μου... και γλῆγορα ἀδειαζὼ τὸ πορτοφόλι μου στὸ χεράκι τοῦ μικροῦ της... Ἦταν ἀρεστά χρήματα μέσα... ἐπὶ ὅλο νομίζω... ἴσως πέντε ἡ ἑκατὸ φράγκα!.. Ἔνα ἐκπληκτὸ βλέμμα βγάνει μεσ' ἀπὸ τὰ μάτια, κάτω ἀπὸ τὸ φερνέτι της. Τὸ εἰσχυρὸ τῆς πέρνει ἕνα νόνο, πού δὲν τὸν περιμένει καὶ ὁ ὁποῖος με συγκίνησε πολὺ:

« Ἀς εἶσαι καλά ἐὺ και κείνη πού σκέπτεσαι στὸ νοῦ σου.

Ἀκόμη δρόμοι, δρόμοι, δρομάκια, σπείκια, τάφοι, μνήματα. Νὰ! και ἡ συνοικία μου. Τὸ Καρά-Γκουμπρούκ... τὸ ἀνεγώρισα ἀμέσως. Ἡ πελορία αὕτη Βουλαντὶνὴ στέρε παρ' ὀλίγον νὰ μοῦ ἔλανε τὸ δρόμο! Νὰ! βέβαια! αὐτὸ εἶνε! τὸ σπείτι μου... τὸ σπείτικί μου, στὸ ὁποῖο δῆμως δὲν κοιμήθηκα παρὰ μόνον μιά βραδυά... Μὰ δὲν θά μπεῶ ἀκόμα μέσα... ὄχι... ὄχι!... ἀκόμη... θέλω πρῶτα νὰ ἴδῃ τὴν αὐλή αὐτοῦ τοῦ Σελιμί—Τζαμί... πού μοῦ εἶνε τόσο ἀγαπητὸ... τόσο πολὺ ἀγαπητὸ... τώρα μάλιστα πού κάθομαι ἔδω κοντά. Θέλω νὰ ἴδῃ αὕτη τὴν αὐλή του, αὕτη τὴν ὠραία αὐλή του μετὰ τὰ γέριμα μεγάλα κυπαρίσσια, κάτω ἀπὸ τὴ σκιά τῶν ὁποιων, ἔρχον-ραστήκαμε τὴν ἡμέρα ἐκείνη... ἐγὼ και ἐκεῖνη πού σκέπτομαι στὸ νοῦ μου...

Τὰ θυμῶμαι, τὰ θυμῶμαι ὅλα! Φάγαμε και ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ γλυκά πού εἶχε ἀγοράσει ἀπὸ τὸν Λατζί—Βεκίρ, τὸν ἀγαροπλάστη τῆς μόδας... Πόσο λεπτεπίμη πού δὲν ἔχω μερικὰ νὰ φάω και σήμερα πού περνῶ ἀπ' ἔδω... (Ἀκολουθεῖ)

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΟΥΣΕΝ. Ἀρχαῖδες ποιμένες (Τμήμα) [Μουσείον τοῦ Λούβρου]

ΕΙΣ ΤΑ ΑΔΥΤΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΣΜΟΥ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΩΝ ΣΩΚΡ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

Ἡ δυσκολία τὴν ὁποῖαν εἶχον ἄλλοτε νὰ διηγηθῶ τὸ εἰς Μέκκαν ταξιδίον μου διὰ τὸν φόβον τῶν Τούρκων δὲν ὑπάρταται σήμερα, διότι οἱ Τούρκοι καταργήσαντες τὸ Χαλιφάτον και ὑποχρεώσαντες αὐτοὺς τοὺς φανατικούς χουτζάδες και ἱμάμηδες τὸν νὰ πετάξουν τὰ σαρία και νὰ φορέσουν πилούς, δὲν πολυκοιτῶνται σήμεραν ἂν εἰς γκισαούρης ἐπά-ηται—μετὸν ἀφελόμενον ἄλλως τε σεβασμὸν—τὰ χάρματα τῆς Μέκκας, ἡ ὁποία μάλιστα κατὰ τὸν μέ-γαν πόλεμον ἐστράφη ἐναντίον των ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν Ἀγγλων. Ἐπὶ τῆλους δὲν εἶμαι και ὁ μόνος εἰς τὸν κόσμον χριστιανὸς (νομίζω ὅμως οὔτε εἶμαι ὁ μόνος Ἑλλη) πού διέσπρεξε αὐτὴν τὴν τρέλλαν, ἡ ὁποία, ἰσχυρὰ νὰ τὸ ἀπολόγηται σήμεραν, ὅτι ἂν δὲν εἶχε τὴν ἰδύτητα τῆς μονοθιότητος, τὴν ποιήσιν τῆς μὴ «επα-κατημένης», δὲν θά ἦξιζε τόσο τὸν κόπον τῆς ἐπὶ τετραήμερον πορείας ἐπὶ καμήλου, οὔτε τὰς ὥρας τῆς ἀγίας κατὰ τὴν διαμονὴν ἐντὸς μιᾶς τόσο ἐπικιν-δυνῶς ζώνης.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παραγνωρισθῇ τὸ σπουδαῖον πλεονέκτημα ἐκ τῆς περιπετειᾶς αὐτῆς, ὅτι ἂν ὁ αὐ-τὸς κλειδοῦχος τῆς πύλης τοῦ Χριστιανικοῦ Παρα-δείσου μὴ ἀρνιθῇ τὴν εἰσοδὸν, ὑπάρχει μεγάλη πι-

εἰς τὰ ἄγια μουσουλμανικά χρώματα και μάλιστα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ μεγάλου προσκυνηματος Δὲν παρήλθον ὅμως πολλοὶ ὥραι και οἱ εἰρημένοι καλεμπασιφόροι ἐφέντηδες ἔγιναν φίλοι μου, βεβαιωθέντες δι' ἐγγράφων διὰ τὰς ἐξιδιὸν μου εἰς τὴν Δεξέδαν ἥτο ἀπλὸς ἐμπορικῆς φύ-σεως και μόνον δι' ὀλίγας ἡμέρας. Εἰς ἐκ των ὀλι-γώτερον φανατικῶν, ἐξ Ἀσσοῦν τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, μετὰ ἕνα βαρβαροειδῆ σέρκον και ἰνδοδουμένους ἀμπά, ζι-ποῦνι και ζινάρι μεταξωτά, μοι ἔδειξεν ἰδιαιτέραν συμπαθείαν και ἀνησυχῶν μήπως κακοποιηθῶ ἀπὸ κα-νένα φανατικὸν ἀραβὰ μοι συνέστησε νὰ φορέσω φέ-σιον, ὅπερ τότε ἦτο τὸ κάλυμμα τῶν Τούρκων και εἶνε ἀκόμη τῶν Αἰγυπτίων. Ἐκποθυμοποιήθη μάλι-στα νὰ μοῦ προσφέρῃ ἕν παννύγηλον ἱδικὸν του τὸ ὁποῖον ἀμείνως διέπυρσσε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου. Ὡς ἐκ τῶν αὐτέρων διεπίστωνα ἡ πρόνοια τοῦ ἐξ Ἀσσοῦν συμπληρωτῆρός μου ἦτο εὐεργετική, διότι κατὰ τὴν ἐν Δεξέδῃ διαμονὴν μου δοκιμάσας νὰ περιέλθω μίαν μα-κρυνὴν συνοικίαν μετὰ ἀγγλικὴν κάσκαν, χάριν προ-φωλῆξός μου ἀπὸ τὰς θερμῆς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου, ἔγινα ὁ στόχος τῆς ἐπιθέσεως μουσουλμανοπαθῶν ἀπὸ τοὺς λῃδούς των ὁποῖων με ἔσωσαν ἡ ἐπέμβασις τοῦ συνοδευσόντός με Ἀραβος Ἀμίν—Κάμπλι, δστις ὅμως

δὲν ἤδυνῆθη νὰ τὰ ἐμποδίσῃ νὰ πεύουν και νὰ φωνά-ζουν ὀβρισηκά... νουοράνι! νουοράνι! Χριστιανός, Χριστιανός! (κυρίως: Ναζωραίος, Ναζωραίος).

Παρήλθον αἱ πρῶται 24 ὥραι ἐνὸς θαυμαστοῦ πλοῦ εἰς τὴν ἡμεραν Ἐρσφράν θάλασσαν, χωρὶς νὰ ση-μειωθῇ τίποτε τὸ ἐκτακτον. Τὸ μεσονύκτιον μόνον τῆς δευτέρας νυκτὸς μετὰ ἔξαρσις κοιμώμενον ἡ τραγου-διστὴ φωνὴ ἑνὸς μουεζίνῃ, ἡ ὁποία με ἔκαμε νὰ φαντασθῶ ὅτι εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἑρῶν και ὄχι ἐντὸς πλέοντος σκάφους. Γλυκύλαος χότζας μὴ ἐννοῶν νὰ παραλέψῃ ἐντὸς τοῦ πλοίου τὰ καθήκοντα τοῦ ζιν-τανού... κούδιονος, πού ἐξετέλει εἰς τὸ χωρίον, του, ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς γέφυρας και ὡς ἀπὸ μινωαῖ ἐκάλει τοὺς κοιμώμενους συνταξιδιώτας του εἰς τὴν μεσονύ-κτιον προσεσχὴν πρὸς τὸν Ἀλλάχ. Μοῦ συνέβη και ἄλλοτε νὰ ξεφασισθῶ ὁμοίως μετὰ τὰς φωνὰς ἐνὸς πε-τεινοῦ ἀνέκοντος εἰς τὸν ὀρνιθῶνα τοῦ ἀμπροπλοῦ πού ἐταξίδευα, και ὁ ὁποῖος με ἔκαμε κάποιαν νύκτα νὰ νομίσω ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς λιμένα, ἐνῶ εὐρισκό-μεθα πάντοτε εἰς ἀνοικτὸν πέλαγος...

Τὴν πρῶταν τῆς ἐπομένης (24 Νοεμβρίου) θά διηρ-χόμεθα πλοῖον τοῦ Γιάμπο, ἐπινείου τῆς ἱερᾶς πό-λεως Μεδίνας, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀνακατατατὸν αἰώνιον

ἐντὸς πλουσιότητος Μαυ-σωλείου ὁ προφήτης Μωά-μεδ. Τὸ Γιάμπο, ἡ ἀρ-χαία Ἰάμβρια, εἶνε βρω-μερὸν χωρίον, με ἀθλίους οἰκιστοὺς και κατοίκους φανατικιστάτους, με βλο-συρὰ βλεμματα και ὀπλι-σμένους μέχρις ὀδόντων. Εἰς τὸν λιμένα αὐτὸν δὲν ἀγκυροβολοῦν, εἰ μὴ κα-ράβια ἰθαγενῶν προσε-ρχόμενα ἡ ταξιδιούσαντα εἰς τὰς ἀραβικὰς και ἀφρικα-νικὰς ἀκτὰς και μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ προσκυνηματος προσεγγί-ζουν και ἀμπλοκίαι Αἰγυ-πτιακά, Ἰνδικὰ και Εὐρω-παϊκά, φέροντα τοὺς προ-σκυνητὰς ἐκείνους, οἱ ὁ-ποῖοι μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Μέκκας, ἀποτελοῦσαν τὴν μόνην ὑποχρέωσιν των πιστῶν ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν Δεξέδαν, ἐρχο-νται ἀμπλοκίως εἰς Γιάμ-πο και ἐντεῦθεν πορεύον-ται εἰς Μεδίαν (ἡ μετὰ-βασίς αὕτη δὲν εἶνε ὑπο-χρεωτική) διὰ νὰ μετὰ ἀκο-λουθήσουσιν τὴν κατ' ἐν-θῆσαν ἐκ Μέκκας ἐπικιν-δυνὸν και πολυήμερον κα-μηλοβατικὴν ὁδόν.

Μετὰ ἱστορίαν, ὡς αὐτὰ πού βλέπει τις σήμεραν, ἀπέπλευσαν ἀπὸ τὸν ἑαῶν αὐτὸν λιμένας οἱ ἀρα-βες ἀπεσταλμένοι τοῦ προ-φήτου Μωάμεδ, δια νὰ κομίσουν τὰς αὐτογράφους ἐπιστολάς του πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας τοῦ κόσμου (τῆς Ἀρμενίας τοῦ Βου-ζαντίου, τῆς Περσίας, τῆς Κίνας) καλομένους ἀπὸ τὸν ἀγνωστον ἀκόμη ντε-βετζί προφήτην νὰ πι-στεύσουν εἰς ἕνα και μόνον Θεὸν τοῦ ὁποῖου προ-φήτης εἶνε ὁ Μωάμεδ. Ἀπὸ τὸν λιμένας τοῦ Γιάμπο και τοὺς ἄλλους λιμένας τῆς Κετῆ τῆς κατεῖδος τῶν Σαρακηνῶν, ἐξέρχον αἱ ὁδοὶ τῶν περσιῶν, αἱ ὁποῖαι διέ-τρεχον τὰς χώρας τῆς Με-σητέου και ἐπέσπερον τὸν ὅλεθρον και τὰς κατα-στροφὰς πού ἠμηνονεῖ με φρίκην ἡ ἱστορία.

Ἡ πληθυσία τοῦ πλοίου μας εἰς τὰ σῦνορα τῆς ἱερᾶς αὐτῆς μουσουλμανι-κῆς χώρας ἦτο φυσικὰ νὰ διηγεῖται θρησκευτικὴν συγκίνησιν βαδίζαν με-ταξὺ των συναξιδιωτῶν μου.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΟΥΣΕΝ.—Βάχχεια. (Τμήμα). [Μουσείον τοῦ Λούβρου]

(^o Ἀπολογισεῖ)

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΟΥΣΕΝ, Ο ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΚΛΑΣΙΚΙΣΜΟΥ

Γάλλος ή Ιταλός πρέπει να χαρακτηριστεί ο μέγας αυτός έρμηνευτής της κλασικής αρχαιότητας; Γάλλος δια την καταγωγήν και την γέννησιν του, ως γεννηθείς (1594) εις τὰς Ἀνδελύς, πλησίον τῆς Ρουάν, Ιταλός ὅμως δια τὴν ἐμπνευσίν του, τὴν μελέτην του καὶ τὴν ζωὴν του. Διότι ὅλη ἡ ζωὴ του διέτρευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐκεῖ εἰργάσθη, ἐκεῖ ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐθαυμάσθη, ἐνῶ εἰς τὴν πατρίδα του ἐδοκίμασε πικρίας καὶ ἀπογοητεύσεις. Ἡ ἐκουσία του ἐξορία ὠφείλετο εἰς τὴν ἀδιαφορίαν τῶν συμπατριωτῶν του καὶ τὴν προτίμησιν εἰς τεχνίτας πολὺ κατωτέρους του.

Τὸ πνευμά του ἦτο κατὰ πολὺ νέον ἀκόμη διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν Γαλλίαν τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος. Μία ἐλευθερία εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, ἁπλοῦς εὐρύτης εἰς τὴν σύλληψιν, ἦτο ἄκρως ἀντίθετος μετ' οὗ, τι ἐτρέφετο τότε καλλιτεχνικῶς ἡ Γαλλικὴ τέχνη. Καὶ ὁ σύγχρονός του Σιμὼν Βουὲ καὶ ὁ νεώτερός του ἀκόμη Λε Συρὲ ἦσαν πολὺ ὀπίσω. Ἐχρειάσθη ἡ μεσολάβησις τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ', διὰ νὰ μεταβῇ ὁ Πουσέν ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ ἐπιμελητὴς τῶν ἀνακτόρων τοῦ Βασιλέως μετέβη ἐπίτηδες εἰς τὴν Ρώμην διὰ νὰ πείσῃ τὸν νοσταλγὸν ἐκούσιον ἐξόριστον, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Γαλλίαν. Τοῦ προσέφερεν ἀρκετὰ πλοῦσιον μισθόν, κατοικίαν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ μίαν μεγάλην ἑκτασιν τοίχων τῶν δωμάτων τῆς ὑποδοχῆς τοῦ Λούβρου διὰ νὰ τὴν διακοσμήσῃ. Ὁ Πουσέν ἤρχισε τὸ ἔργον του, ἀλλὰ γρήγορα ἀπεγοητεύθη. Ὁ φθόνος καὶ ἡ καταδίσωξις καὶ αὐτοῦ τοῦ Βουὲ ἀκόμη, τὸν ἔκαμαν νὰ φύγῃ διὰ τὴν Ρώμην. Ἰσως νὰ ἤθελε νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν. Αὐτὸ τοῦλάχιστον δεικνύει ἡ ἐργασία τῶν προσχεδίων του διὰ τὴν διακοσμήσιν τοῦ Λούβρου, ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἐγίνε ποτέ. Ἡ Ρώμη τὸν ἐκράτησεν ὀριστικῶς.

Κάποιος Γάλλος, φιλότεχνος, κατοικῶν εἰς τὴν Ρώμην, τὸν περιέβαλεν ἀσθενοῦντα καὶ μετὰ τὴν ἰασίν του τὸν ἐνόμφευσεν μετὰ τὴν θυγατέρα του, τὸν ἐπροίκισε, καὶ ἔκτισεν τὸ εἰς τὸ Πίντσιο ἐργαστήριόν του, ὅπου παρήγαγε τόσα ἀριστουργήματα.

Εἰς τὸ ἐργαστήριον ἐκεῖνο εἶχε καθημερινὴν συναναστροφὴν μετὰ δύο γλύπτας. Ἐνα Ἰταλόν, τὸν Ἀλγκάρνι καὶ ἕνα Φλαμανδόν, τὸν Γκεσνοά. Ἰσως συνειργάζετο μετ' αὐτοῦς. Ὅπως δὴ ποτε, ὅπως φαίνεται ἀπὸ ἐπιστολάς του σωζομένας σήμερον, ἐμελετοῦσε τὴν γλυπτικὴν περισσότερον τῆς ζωγραφικῆς. Καὶ εἰς τὰ ἔργα του εἶνε πάντοτε καταφανεῖς αἱ γραμμαὶ, οἱ ὄγκοι, αἱ διαστάσεις τῆς Ἑλληνικῆς πλαστικῆς.

Κατ' ἀρχὰς τὸ χρῶμα, δὲν τὸν ἀφήκεν ἀδιάφορον, οὔτε ὁ ρεαλισμὸς τῆς Σχολῆς τοῦ Καραβάτσιο τὸν ἀφήκεν ἀσυνκίνητον. Ἡ σθάνθη παραφορὰς πρὸ τῆς φύσεως, ἀλλὰ ὅταν ἐδημοῦργει τὸν κλασικὸν κόσμον εἰς τὸν ὁποῖον ἐζωογονοῦσε τὰ πλάσματα τῆς φαντασίας του, μετὰ μεγάλην προσπάθειαν ἐχαλιναγώγει τὰς παρορμήσεις τῆς ψυχῆς του, καὶ τὰς ἐμετρίαζε μετὰ τὴν λογικὴν καὶ τὴν σαφήνειαν. Ἦτο εἰς τὴν διάθεσιν του ἡ εὐκολος ἐπιτυχία. Τὸ τάλαντόν του ἦτο ἀρκετὰ πλούσιον, καὶ εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του μίαν μεγάλην μουσικὴν κλίμακα, ἀλλὰ ἔδειξε πάντοτε μεγίστην περιφρόνησιν εἰς

τὴν εὐκολὸν ἐκτέλεσιν καὶ ὤθει πάντοτε τὴν χεῖρά του τὸ τριπλοῦν ἰδεῶδες, τῆς πλαστικῆς, ἡθικῆς καὶ διανοητικῆς ωραιότητος. Τὸ θέμα του ὠδήγει τὴν ἐμπνευσίν του καὶ τὸ χρῶμά του ἦτο ὑποχείριον τοῦ σχεδίου. Ἀναλόγως ἐχρῶματιζε μαλακά, ὅπως εἰς τὸ εἰδύλλιον τῶν Ἀρκάδων ποιμένων, ἢ ἐσμύλευε χαλυβδίνους μῦθους μετὰ σκληρὰς σκιάς, ὅπως εἰς τὴν Ἀρπαγὴν τῶν Σαβίνων. Χρωματιστὴς ἀβρός, ὅπως εἰς τὸν Θρίαμβον τῆς Χλωίδος, εἶνε δυσκολογνώριστος εἰς τὸν τραγικὸν Κατακλυσμὸν του.

Υπῆρξεν ὁ δημιουργὸς τοῦ ἱστορικοῦ τοπίου, ἀρμονικοῦ πλαισίου εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἡρώας τῆς ἀρχαιότητος, τῶν συνθέσεων του. Ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Δάφνη, ὁ Ὀρφεὺς καὶ Ἡδριδίη, ὁ Διογένης ἀπορρίπτων τὸ κύπελλον, εἶνε σκηναὶ ζωγραφισμέναι μετὰ βαθύ αἶσθημα πρὸς τὴν φύσιν, τὴν δροσερότητα τῶν δασῶν καὶ πρὸς τὸ φῶς. Μετὰ πόσῃ τέχνῃ ζωογονεῖ τὰ δένδρα καὶ τὴν χλόην. Τὰ πρόσωπά του κινούνται εἰς τὸ γραφικὸν καὶ ἀναπαντικὸν αὐτὸ περιβάλλον. Ἡ ἐπιθυμία του νὰ εἶνε εἰλικρινής, τὸν ὤθει εἰς τὸ ὑπαίθριον καὶ ἐσχεδίασε πλῆθος τοπίων ἐκ τοῦ φυσικοῦ, παρὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἐποχῆς του νὰ γίνωνται τὰ πάντα εἰς τὸ ἐργαστήριον.

Αἱ κινήσεις καὶ τὰ σχήματα ἀπεδίδοντο μετὰ ἄκραν ἐπιμέλειαν, χωρὶς αὐτὴ ἡ προσπάθεια καὶ ἡ μελέτη νὰ βαρύνῃ τὴν σύνθεσιν του. Τὸ φῶς,

δὲν ἦτο μικρότερα φροντίς του καὶ εἶνε ἀξιοθαύμαστος εἰς τοὺς πίνακάς του μία ἰσοζυγία τῶν ὀγκῶν τοῦ ἐδάφους πρὸς τὰ νέφη τοῦ οὐρανοῦ του.

Εἶνε τόση ἡ λογικὴ καὶ μελετημένη τοποθέτησις τῆς συνθέσεως του, τόσον σοφὴ ἡ ἰσοζυγία τοῦ φωτός, τῆς σκιάς καὶ τῶν μαζῶν, ὥστε πολλὰκις ὑποχωρεῖ ὁ δημιουργὸς πρὸ τοῦ σφουῖ ἐκτελεστοῦ. Εἶνε τόσον ὠραία τὰ σχήματα τῶν μορφῶν του, ὥστε τὸ χρῶμα του ὀλίγον προσθίεται. Καὶ ἡ φύσις ἀκόμη λαμβάνει κατὰ τι μυθολογικὸν ἀπὸ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν ἱστορίαν.

Ὁρισμένως ὁ Πουσέν ἦτο ὁ μεγαλύτερος ἐμπνευστὴς τῶν μύθων καὶ τῶν γεγονότων τῆς ἀρχαιότητος.

Περὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἡ ἐκτίμησις τῶν ἔργων του εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπῆρξε μεγάλη. Ἀλλὰ ὁ καλλιτέχνης ἦτο ἤδη ἀσθενής. Μία παραλυσία προχωροῦσα ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοῦ ἐτραβόουσε σιγὰ-σιγὰ, ὑποῦλως τὸν χρωστήρα ἀπὸ τὸ χέρι του.

Γεμάτος πικρίαν καὶ θλίψιν, μετὰ τὴν ἐντελὴ παραλυσίαν του ἀπέθανεν εἰς τὸ ἀγαπητόν του Πίντσιο, ἀτενίζων τὴν αἰωνίαν πόλιν, τὴν Ρώμην, τὴν στολισμένην μετὰ τὰ ἀρχαία μνημεῖά της, πηγὴν καθαρὰν καὶ διανγὴ τῆς ἐμπνεύσεως του, ἔρωτα τῆς ψυχῆς του καὶ τῆς τέχνης του.

Ὁ θάνατός του ἐπῆλθε τὸ 1665 εἰς ἡλικίαν ἑβδομήκοντα ἐνὸς ἐτῶν καὶ ἐτάφη εἰς τὴν Λεσσίνα.

Τὰ ἔργα του μετὰ τὸν θάνατόν του ἀνέζησαν πάλιν καὶ ἐδημοῦργησαν διὰ τὴν Γαλλίαν μίαν ἀναγέννησιν. Ὁ κλασικισμὸς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος καὶ ὁ νεοκλασικισμὸς τοῦ δεκάτου ἐννάτου δὲν ἦσαν τίποτε ἄλλο παρὰ εὐχνοὶ βλαστοῖ ἀναπηδήσαντες ἀπὸ τὴν ρίζαν τῆς τέχνης τοῦ Πουσέν.

Εἶνε κλασικιστὴς ὁ Πουσέν καὶ ὅμως ἂν ἐξετάσωμεν τὰ σχεδιάματα ἐκ τοῦ φυσικοῦ, δὲ ἐκπλῶμεν ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν πνοήν, τὸν ρεαλισμὸν τοῦ ἰδεολόγου τοῦτου. Ἡ εἰλικρινεία του ἀπέναντι τῆς φύσεως ὀδηγεῖ σταθερὰν χεῖρα. Αὐτὸν ὅμως τὸν ρεαλισμὸν τὸν ὑπέταξεν εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἰδέαν, ὅτι κάθε ἔργον τέχνης ἀναλόγως μετὰ τὸ θέμα του πρέπει νὰ ἐκτελεῖται μετὰ καίτοι τροποποιημένην τεχνοτροπίαν. Καὶ ὅτι ὁ καλλιτέχνης δὲν πρέπει νὰ γίνετα δοῦλος μιᾶς τεχνοτροπίας ἢ σχολῆς, ἀλλὰ νὰ ἀφίνετα ἐλεύθερος εἰς τὴν ἐμπνευσίν του καὶ τὴν ἐξωτερικεύσιν τῆς ψυχῆς του καὶ τῶν συναισθημάτων του.

Ἡ ἀντίληψις αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Πουσέν τοῦ ἔδωκε θέσιν ἰδιαίτεράν εἰς τὴν καθόλου τέχνην. Ἡ Γαλλικὴ τέχνη τὸν θεωρεῖ ὡς ἕνα τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων τῆς Γαλλικῆς τέχνης καὶ ἰδιαίτερος τοῦ Γαλλικοῦ κλασικισμοῦ.

Ὁ Πουσέν ὅμως ἀνοίξε τὰς πτερυγὰς του πρὸς τὴν μίαν καὶ μόνην τέχνην ἡ ὁποία δὲν ἀναγνωρίζει οὔτε χρόνον οὔτε πατρίδα.

Ὁ Σατωμπριάν, ὁ ρομαντικὸς αὐτὸς λάτρης τῶν μνημείων καὶ τῶν τάφων, ἤγειρε λευκομάζον μνημεῖον εἰς τὸ κοιμητήριον τῆς Λεσσίνας, ὅπου κοιμᾶται μακρὰν τοῦ πατρίου ἐδάφους ἐκούσιος ἐξόριστος καὶ μετὰ θάνατον ὁ μέγας Γάλλος καλλιτέχνης.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ἐμπνευσις τοῦ ποιητοῦ (Τμήμα)

(Μουσεῖον τοῦ Λούβρου)